

pravoslavnu vjeru. Pravi su bogumili strašno mrzili na ispovjest kao na *hudobsko djelo*, a Herceg se Stjepan ispovjeda u svoga ispovjednika kako to pripovjeda M. Orbini na strani 388: » . . . . . trovandosi egli amalato a Draceviza, mandò per li medici à Rausa, ma non gli giovarono punto, che in pochi dì passò di questa vita, che fù l' anno 1466. Rasigost *monaco di S. Basilio*, e **confessore d' esso Stefano**, portò il suo testamento a Rausa, che così diceva essergli stato ordinato da lui, et fù letto pubblicamente nella sala del consiglio grandex.

Vid Vuletić-Vukasović.

D o p i s i.

Vidi str 93

Čerević 15. prosinca 1887. — Veleučeni i velečastni gospodine! Obrekao sam vam pisati glede starodrevnog groblja i grobova u Banostru. Nikako se nisam mogao na oto odlučiti, dok šta pozitivna nesaznadem; a sad mi je istom to moguće. Prije četrnaest dana vadio je Vjekoslav Kern staro čokoće u svom vinogradu istočno od Banoštra tik kraj sela jedva 200 koračaja od Dunava. Tom prilikom udari na rimsku grobnicu, te na jednoj cigli, koja je na temelju zida sjevernog kuta bila, našao se čitljiv nadpis LEG VI N⁽¹⁾. Grob je mjerio 2 metra dužine, 1 metar širine; zidan je pločami 0·4 m. dug., 0·3 m. šir.; pokriven je bio sa 8 ploča, a svaka je mjerila 0·53 m. dužine, a 0·52 m. širine. Ozdol je bio popločen sa 8 komada ploča, svaka 0·5 m. dužine, 0·42 m. širine. U grobu su se našle tri okostnice, i to dvie od odraslih a jedna od djeteta. Grobnica i kosture su okrenute bile od zapada k istoku. Grob je bio provaljen s gornje strane, te se u grobu ništa našlo nije.

Taj je grob paralelno sa onim grobom što Vam pisah, da se sačuvan nalazi u rovu gosposhtinskog dvorišta. Po izkazu Vjekoslava Kerna ima tu čitav niz grobova, jer on, kadgod u vinogradu radi, udari na rimske

¹⁾ Cigla sa pečatom LEG · VI · HIS našla se u Daciji (C. I. L. III. br. 1632). Izdajući ga Mommsen, primjećuje: „errore sic lectam esse existinat Fr. Müller (*Mitth. der Centralcomm. III. 262*) accipiendamque potius de cohorte aliqua Hispanorum, probabiliter, cum nec ulla extiterit legio VI Hispana et cohorte Hispanorum IV constat castra habuisse eo ipso loco quo lateres hi reperti sunt (v. p. 179)“. Ali isto takova se našla i u Osieku (l. c. br. 3754), te je na ovu isti Mommsen priložio sljedeću opazku: „Collata Dacica, quam supra dedimus n. 1632, inscripta LEG · VI · HIS iam videtur negari non posse legionem VI aliquandiu Hispanam appellatam esse. Intelligenda est sine dubio non sexta ferrata, sed sexta victrix, quam constat sub Juliis imperatoribus stetisse in Hispania“, Naša cigla sve bolje potvrđuje Mommsenovo ispravljeno mnijenje.

Urednik.

grobove, ali neće da vinograd kvari, inače bi ih vadio radi cigle, koja se tu izkapa. Pripovjedaju mi, da je neki Gaistlinger prije jedno 30 godina našao u otom istom vinogradu zlatan prsten sa crvenim kamenom, a isti njegov sin nezna kuda je taj prsten dospio. Čudim se, da se u otom grobu, koj je toli liepo izradjen bio, ništa našlo nije, dočim se na zapadnoj strani Banoštra nalazi staro groblje, o komu sam Vam jur pisao, i tamo se mnogo starina nalazilo, koje su židovi raznieli. Ja držim, da je ovaj grob morao biti oplienjen; ali kad bi se potraživanje grobova u otom vinogradu poduzelo, da bi se moralo naići na starodrevnosti. Posao nebi bio težak, jer su grobnice jedva stopu duboko pod zemljom. Samo neznam, kako bi išlo sa odkupom vinograda; jedino bi dobro bilo, ako bi se taj čovjek dao nagovoriti, da ovaj stari vinograd vadi i sa novim zasadi. Osim ovog groblja biti će još jedno valjada netaknuto u Gori kod crkve Andrevno, jer se cjeli predelj oko crkve zove „Groblje“. To je u šumi, i ja ću, ako mi Bog zdravlje dađe, na ljeto pokus tamo učiniti, pak da bude uspješno, tad bi li smio računati da ćete me i Vi posjetiti?

Antun Bogetić.

U Korčuli, o Božiću 1887. — Pod naslovom „O nadgrobnom stečku bosanskog kneza Batića“ objelodanio je majdanski inžinir gosp. *Götting* u br. 7 ovogodišnjih „*Sitzungsberichte*“ bečkog antropološkog društva članak sa staro-bosanskim nadpisom. Isti nadpis pečatan je u br. 9, III. God. dubrovačkoga „*Slovinca*“ po prepisu poklonjenu mu od slavnoga nam sakupljača narodnih umotvorina pok. Vuka *Vrčevića*. Naš slavni pjesnik fra *Grga Martić* bijaše ga izdao u „*Danici*“ još 1852 godine, ali pošto nije bio zadovoljan tim izdanjem, poslao ga je bio prof. *Luki Zori* za „*Slovinac*“ dne 25. siečnja 1882; al ga *L. Zore* nije mogao upotriebiti, jer ga je štampao prije po *Vrčeviću*, a gotovo se je *Martićev* prepis posve sudarao sa *Vrčevićevim*. Razlike su bile ove:

U *Martićevu* prepisu:

1. ДѢХА СВЕТОГА АМН
2. МНЛОСТІѢ
3. КРАЛА
4. СВОМЪ ЗЕМАН
5. ШПЪ ПЛЕМЕНТОМ
6. Н К НѢМЪ
7. ВН ГОСПОѢА
8. ВНРНО СЛѢЖАШЕ

U *Vrčevićevu*:

СВЕТГА ДХА АМНН
МНЛОСТН
КРАЛЪА
СКОЕ ЗЕМЛѢНЦЕ
ПЛЕМЕНТО . . . . Н К НѢМЪ
. . . . . ВН ГОСПОѢА
ВѢРНО СЛѢЖАШЕ

U *Martićevu* i *Vrčevićevu* prepisu jesu dakle iste rieči i ista smisao nadpisa i isti broj brazda, u sve jih 8, samo što su neka slova drukčije napisana i neke rieči što su na jednoj mjesto na drugoj brazdi, premda sliede sve istim redom osim što u *Martićevu* prepisu stoji *духа светогоа* a u *Vrčevićevu* *света дха*. O *Vrčevićevu* prepisu piše prof. *Zore*, da ga je *Vrčević* *dobavio* iz Nahije Visočke, te ga, po svoj prilici, nebijaše sam prepisao. Slavni *Martić* je nadpis prepisao vlastitom svojom rukom, te ga je darovao *V. V. Vukasoviću*, da ga upotrebi za *zbornik* jugoslavenskih nadpisa. Nije mjesta dakle sumnji, da *Martićev* prepis nije tačniji. Evo ga u cilini:

1. ВѦ НМЕ ОЦА Н СНА Н ДЪХА СВЕТОГА АМН ·
2. СЕ ЛЕЖИ КНЕЗЪ БАТНЪ МНОСТИЪ БОЖНОМ Н
3. СЛАВНОГА ГОСПОДНА КРАА ТВРКА КНЕЗ
4. НАД БОСАНСКИМ ВНСОКИМ НА СВОМЪ ЗЕМАН
5. ШПЪ ПЛЕМЕНТОМ РАЗБОЛН СЕ НА ДЪБОКОМ
6. Н К НЪЕМЪ МЕДНК ДОНДЕ СИ БНАНГ ПОСТА
7. ВН ГОСПОЋА ВЪКОСАВА КОНА МЪ ЖНЪ
8. ВЪРНО СЛЪЖАШЕ Н МРТЪ МЪ ПОСЛЪЖИ

Na temelju obadva ta čitanja razumije se, da smisao nadpisa ne može da bude drukčija, da osim ovih neima u njemu drugih rieči, a napokon, da je sigurno napisan u 8 brazda i da je red rieči u njemu uprav kako stoji u Martićevu prepisu.

Gosp. inžinir Götting je taj napis tako nagrdio, da mu je posve promienio smisao. On ga je strpao u samih pet brazda, a promienio mu je red rieči, ne samo, već mu je i umetnuo neke nove, a neke je krivo pročitao, tako da se ni iz daleka ne približuje Martićevu čitanju ni naravi našega jezika u XIV vieku, iz kojega je nadpis. On čita ovako :

- I. † ВѦ НМА ОЦА Н СНА Н СВЕТОГА ДЪХА АМННЪ · СЕ ЛЕЖИ КНЕЗЪ БАТНЪ НА СВО(НОН)
- II. ЗЕМАН НА ПЛЕМЕНТОМ МНОСТИЮ БОЖНОМЪ Н СЛАВНОГА ГОСПОДНА ВРАА Т
- III. ВРТКА КНЕЗЪ БОСАНСКИ НА ВНСОВОМЪ СЕ ПОБОЛНЪ НА ДЪБОКЪ
- IV. МЕ ДЕНЪ ДОНДЕ . СИ БНАНГЪ ПОСТАВИ ГОСПОЋА ВЪКОСАВА С МО
- V. НМ ДОБРНИМ . ЖНЪ МН ВЪРНО СЛЪЖАШЕ Н МРТЪ МН ПОСЛЪЖИ .

Götting je posve izostavio iz 7. brazde rieč **КОНА**, a mjesto nje je dodao iz *prsta izsisane* rieči „**С МОНМ ДОБРНИМ**“.

Rieči „**МЕДНК ДОНДЕ**“ čita Götting: „**МЕ ДЕНЪ ДОНДЕ**“

U Martićevu prepisu neima nijednoga **h** dočim se ono u Göttingovoj redakciji nahodi pri kraju svake rieči, koja završuje suglasnikom, osim izmišljene rieči **МОНМ**

МЕДЕН ДОНДЕ što neima smisla, preveo je Götting sa „*starb ich*“.

„**МНОСТИЮ БОЖНОМ Н СЛАВНОГА ГОСПОДНА КРАА ТВРКА КНЕЗЪ БОСАНСКИ**“ prevagja Götting: „*welchen ihm edelmützig mit Gottes Gnade der Hauptherr König Tvrtko, bosnischer Fürst, geschenkt hat*“ !!! Po tomu se razumije, koliko je gospodinu Göttingu poznat naš jezik! Da mi tako prevodimo iz kineškoga jezika, nazvali bi nas nezalicama i polubarbarima, nemožemo dakle ni mi trpljeti, da se tako *barata* našim jezikom, već nam je prijazno moliti gosp. Göttinga, da se okani izdavanja naših nadpisa, i da ostavi taj posao onima, koji ga bolje znadu, kako je to vrlo pohvalno učinio veleučeni gosp. *Dr. Hoernes*.

Gosp. Götting hotio je pokazati, kako nepoznaje ni povjesti bosanske, pa je zato pisao, da je u nadpisu napomenut „gospodin kralj Tvrtko II. Tvrtković, koji je živio u 16. stoljeću*“!!!

Frano Radić i Vid Vuletić-Vukasović.

Razne viesti.

Uprava grads. arkeol. muzeja u Trstu obavješćuje nas, da se je 11. velj. t. g. prestavio u Mljeticih slavno poznati pjenezoslovac i utemeljitelj te desetgodišnji ravnatelj tršćanskoga muzeja *Karlo Kunz*. Ovaj se mnogo zanimao i dalmatinskim pečatarstvom, i numismatikom, navlastito kotorskom iz srednjeg doba, koju je pripravo bio za tiskanje sa slikami, koje je znao uprav vješto izradjivati. Lahka mu zemljica!

Pod naslovom: **Funde bei Carlopago in Kroatien**, čita se u *Mittheil. der Central-Commission* i t. d. u Beču XIII Bd. IV. Heft. CCXXXVIII. 157. sliedeća po nas veoma važna viest: „Am Abhange des Berges mit der Ruine Vidovgrad südöstlich vom Hafen von Carlopago, soll, wie Correspondent Dr. Pichler berichtet, eine Römerstadt gewesen sein. Noch gegenwärtig werden Ziegel ausgegraben, auch sind mehrere Brunnen an der Lehne. Der nächste Ort Ancus bei Vebrac an der Heerstrasse von Senia über Avendo, Arupium, Epidotium und Ausangalio u. s. w. nach Salona, liegt inner Landes; ein Strandort zwischen Lopsica (S. Giorgio) und Aenona (Nonia) ist doch für Liburnia zugebbar. Vgl. Mo. c. i. l. III. 1. S. 381 und zuvor. An der Bergwand des Hafens hinab gelangt man zu einer Stelle, wo eine Menge grosser alter Thongefässe, wie sie zur Aufbewahrung des Weines benützt wurden, in Meere liegen. Einige dieser Gefässe respective Stücke hat Heer Ratković, Lehrer der Bürgerschule in Carlopago, herausgefördert. Ausserdem wurde heuer eine Bronze-Tafel (Legionen-Tafel?), *Tabula honestae missionis* gefunden“. — Ne bili se tko našao u Bagu, koj bi nas o svem tom točno i obširno obavjestio na korist znanosti i prošlosti onih veoma zanimivih krajeva.

Rimske starine u Bosni. — Gosp. V. Vuletić V. šalje nam nekoliko odlomaka rimskih nadpisa, te dodaje: „Pišu našem vrlomu pobratimu, bosanskomu kniževniku O. Jeronimu Vladiću, uredniku *Glasnika* bosanskih i hercegovačkih Franjevaca u Sarajevu, iz Bogojna: Veleč. O. Vladimir Dolić župnik u Otinovecima na Kupresu odkopao je nekakvu starinsku crkvu na tri ladje, i u njoj našao stare radje na kamenu i nadpisa, te je neke prenio u župski stan. Onamo je otišao i bosanski povjestničar veleč. O. Batinić, a da pregleda one izkopine“. Odlomci su otihi nadpisa netačno prepisani, te se izdati nemogu, dok se neizprave. A te

*) Čudimo se napokon i gosp. Dru. F. S. Krauss-u, koji se je hotio potruditi, da udari dvie opazke na Götting-ov članak, kako ga nije upozorio, da neizdaje nit da netumači bosanskog nadpisa, jer da će se teško *blamirati*, kako mu se je eto i dogodilo.

izpravke obećao nam gori pomenuti gosp. Vladić, koj je o tih izkopinah na svietlo dao u broju 1. svoga *Glasnika* izvještaj sama g. V. Dolića.

Popravak rimskoga nadpisa iz Bola (na otoku Braču) — izdana u *Viestniku* god. V. br. 4. str. 118:

U drugoj brazdi mjesto QVINTIANO čita se: QVINTILLIO⁽¹⁾;

U trećoj brazdi mjesto E IANO FILIIS čita se FI ANO LI D II;

U četvrtoj brazdi mjesto A · XII, čita se S XI

Opazit je još, da u rieči QVINTILLIO prvo L je I grčko, a u rieči POSVIT je mjesto S, Σ⁽²⁾.

Čitav nadpis čita se dakle ovako: D(iis) M(anibus). Quintillio fi(lio) an(n)o(rum) LI d(ierum) II S(tipendiorum) XI Primula mater posuit.

J. Rodić.

„Sopra il restauro dell' antico tempio di Diocleziano in Spalato convertito in chiesa cattedrale osservazioni del prof. Dr. Fran. Cav. de Lanza. Treviso 1888“. — Pod ovim naslovom izdao je ovih dana g. prof. Lanza malu knjižicu ali veoma važnu za nas. Istina bo nije uvijek vladalo isto mnjenje o bogu, komu je posvećena bila ona sgrada, koja danas služi u Spljetu kao stolna crkva, ali uvijek se jedno-glasno i za nepreporno držalo, da je to pravi hram, kakav je i neobhodno trebovao dioklez. palači, koja je sastavljala pravi grad, te se toga radi nije ni pomisliti moglo, da je bez znatnoga hrama obstojati mogla. Napokon u ovo zadnje doba bje utvrđeno na neoborivih dokazih, da je taj hram Diani posvećen bio. Kad eto, *deus ex machina*, dodje nam Njemac, da nam potezom pera i tu svietlost potamni. To bjaše Prof. L. Hauser arhitekt iz Beča. Ovaj, nedodajući ni slovea na to, da dosadašnje mnjenje obori a svoje podkriepi, na prosto okrsti onu crkvu dioklecijanovim mausoleumom, kao da je to već davno dokazano i utvrđeno; te se njegova smielost zaletí do toga, da je i dao urezati na ploči, koju uzida otraga nad glavnimi vrati, da ovjekovječi popravke izvedene pod njegovom upravom u onoj crkvi, i tu netečnost: „*Templum hoc-olim imperatoris Diocletiani mausoleum*, nevideći pravi taj mausolnum ondje pred nosom. U toj razpravici Dr. Lanza, dobro poznat uprav s djela o diok. palači, Hauseru nepoznata, oštrimi ali zasluženimi izrazi odbija i ovu i više drugih Hauserovih tvrdnja, ne dirajući u zasluge, koje si je on stekao popravljanjem iste crkve, koje je izveo, a to mu i zvanje, na obće zadovoljstvo.

Katalog zemaljskog muzeja za Bosnu i Hercegovinu. Sarajevo 1888. 92 str. u m. 4-i i odveć liepoga papira i tiska, nemački, hrvatski i ćirilski, da bude svakomu pravo, u tri stupca. Poslie naslova u malo

¹⁾ Na kamenu je sasvim jasno QVINTIA, te toga radi ta rieč ne smje se nikako čitati QVINTILLIO, a i zato, jer se Quintilius uvijek piše sa jedno L. Zadnja dva slova ove rieči su izkvarena te tamna, ali nemogu biti drugo nego NO, a tako ciela rieč QVINTIANO. *Quintius, Quintia, Quinctius, Quintianus, Quintiana, Quinctianus* dolaze pasim u rimskih nadpisih; dapače imamo jedan iz Galije, u kom Q. *Quintienus Quintianus* (C. I. L. V. n. 5598). — Ured.

²⁾ Prvo nemože biti, jer je ono N, a drugo je S zlo izraženo. Ured.

redaka primjećuje se, da se je htjelo ovim izdanjem prigodom otvorenja onoga muzeja pružiti „sliku o dosadanjem radu“ to jest „u preglednom obliku namaknuti publici i interesovanim krugovima *sistematički* pregled svega kroz dvije godine nabavljenoga muzeološkoga materijala“. Moguće da to vriedi za obrtni odjel i za prirodoslovni razdjel, a to će suditi obrtnici i prirodoslovci; za arkeološki i numismatički odjel jamačno ne, pošto tu ni sjenke ma kakovu sustavu.

Muzej se dieli na dva razdjela, prvi arkeološki i umjetno-obrtni, drugi prirodoslovni. Ovo sdruženje arkeološke struke sa umjetno-obrtnom, koja se kašnje zove samo obrtnom, sasvim je nenaravno, te sada i nigdje neobstoji. Za obrtnu struku imalo se opredjeliti još jedan razdjel. Nama se dotaknuti samo prvoga i drugoga odjela prvoga razdjela, naime arkeološkoga i numismatičkoga. U *arkeol. odjelu* navadjaju se:

1. *Predhistoričke starine*. U sve 30 brojeva, t. j. 12 predmeta iz bronza a 18 iz pečenice. Jedva je uspomene vriedno pero od tuči, ako je iz onog doba. Čudnovato, što se medju te predmete uvršćuje i sam nacrt nalazišta na Zlatištu!

2. *Rimske starine*. U sve 37 brojeva. Ciparske posude uzimlju se za rimske (br. 1—7), a tri rimska novca ovdje su uvršćena, akoprem je numismatiki posvećen osobiti odjel (br. 16). Ovdje pod br. 19 opisuje se nekako jedan predmet (a to je jedini opisani u ovom razdjelu kataloga) ovako: „utarak relieva od alabastra sa slikom Diane(?) i sa napisom: Silvia Vot(avit) N(umos). Nagjen kod Blažuja“. Vjerojatno da se tu radi o basrelievu. *Votare numos* to nije izraz epigrafički, dapače ni latinski; dočim je sve to izraz *vota nuncupare*. Nego po svoj prilici nadpis je manjkav spreda i zada, te tako netumačiv. U ostalom osim zlat. prstena svi rimski predmeti skoro su bez vriednosti.

3. *Sredovječne starine*. U sve 25. I ovdje su tri knjige, koje spadaju na knjižnicu, jedna olovna boca tja od god. 1772 i t. d.

4. *Oružje i odjeće*. U sve 54 broja. Sve pomješano, a nekrati se mjesta ni guslam i t. d.

5. *Rukopisi*. U sve pet listina i to turskih iz novijeg doba.

Numismatički odjel pako nezaslužuje mal ne ni spomena. U sve ima 164 broja, i to sve nabaceno bez reda i bez opisa.

Iz ovoga vidi se jasno, da arkeološko-numismatička strana bosanske muzeja još leži u povojih, akoprem i Bosna i Hercegovina obiluju na takovih predmetih. Ovomu su pako jasni dokaz i ovostrani muzeji, u kojih se čuva ne malo ondješnjega blaga, te i stranci, koji, dolazeći iz Bosne i Hercegovine, večešto nudjaju na prodaju skupociene predmete ondje nabavljene. Trebalo bi dakle naredbom zabraniti pod ksznom izvoz starina iz onih krajeva, te povjeriti upravu ovoga muzealnoga razdjela za sada osobi, koja je bar donekle upućena u ovoj struki, kao što su profesori povjesti ili filologije na c. kr. gimnaziji u Sarajevu.

Uvjereni smo napokon, da i naš arkeol. muzej dozvolom Vis. Vlade nebi uzkratio svomu drugu u Sarajevu svoje pripomoći, navlastito svojimi duplikati, u koliko mu moguće.